

פרוטוקול מס' 14/ג

מישיבת ועדת החינוך והתרבות, מיום ד', ח' בשבת
תשי"ח (29.1.58), בשעה 9.00.

נכחו: חברי הוועדה: ש. פרסיץ - היו"ר

ר. הקסין

ש. כפרית

א. רזיאל-נאור

ד. נצר

פ. זוארץ

י.ש. רוזנברג

מוזמנים: סגן שר החינוך והתרבות ע. אסף
מר אבידור - המנהל הכללי של משרד החינוך
מר לויין - מטעם משרד החינוך

סדר-היום: המשך הדיון על בתי-הספר לנערים עובדים

היו"ר ש. פרסיץ: אני פותחת את הישיבה.

ראשית אתן רשות הדיבור לחברים שנרשמו
לדיון זה ואחר-כך נשמע תשובות נציגי המשרד.

ר. הקסין: אני מציינת בסיפוק שיש התקדמות לא קטנה
בשטח זה, בעקבות הדו"ח ששמענו אתמול
וביחס לדו"ח שנמסר לפני שנה. בכל-זאת אין הוא מספק לגמרי. מדוע אינו
מספק? - קודם-כל, לא צויין תאריך התחלת הלימודים. אחת המטרות היא לאפשר
לנער העובד את הזמן המכסימלי ללימוד. אני מניחה שקיימת תוכנית
לימודים - אם כי לא שמענו עליה - היא בוודאי מאוד גמישה, באשר ידיעות
הנערים אינן שוות ויש צורך בגמישות גדולה מאד. אבל בכל-זאת יש איזה
דבר אלמנטרי שצריך להקנות לנער תוך שנת הלימודים, כך שאם מאחרים
בהתחלת הלימודים מספיקים פחות. הייתי רוצה לשמוע מתי נפתחו בתי-
הספר ומהי תוכנית הלימודים. האם הנסיון מראה שעומדים בהעברת החומר,
לפחות במידה מינימלית?

מעניין אותי לדעת לא רק מהי הנשירה,
הקביעות וההתמדה של הנערות, אלא גם באיזו מידה הן בכלל משתתפות.
שמענו לפני שנה שהשתתפות היתה הרבה יותר קטנה מאשר השתתפות הנערים.
אני מצרפת את שאלתי לאותה שאלה שהושמעה אתמול מפי חה"כ נצר.

כמו-כן נראה לי שאין להסתפק באותו
מספר נערות שהצליחו להכניס השנה למסגרת הלימודים, כי במציאות מספר
הנערים העובדים הוא הרבה יותר גדול. לפני שנה המספר התקרב ל-30
אלף נערים עובדים ואני מניחה שהשנה המספר לא פחת. כמו-כן רוב
רובם של הנערים העובדים מגיעים לעבודה לא אחרי גמר בית-הפסד היסודי
אלא יותר מוקדם. משום-כך, גם אותו מספר שעליו דיבר מר לויין הלא
קטן. משרד החינוך אינו צריך להסתפק באותו מספר נערים ונערות
הנמצאים במסגרת בלימודים, יש לעשות מבצע נוסף, גם השנה - אם כי כבר
מאוחר - כדי לרכז עוד אלפי ילדים במסגרת הזאת.

ר. הקטין:

הייתי רוצה להגיד מספר מלים ביחס לסורים. זכור לי הדיון שנערך לפני שנה. אני זוכרת שכל חברי הוועדה שמו אז את הדגש על כך, שכמו הנער גם הסורה מגיע עיף לכתה, והצירוף הזה הוא תמיד לדעת התובע שאנחנו מצפים לה. מעניין לשמוע מי הם הסורים המלמדים בשיעורי הערב - הספר לנערים עובדים. לפני שנה נאמר שלרוב הסורים הם סורים שמלמד בבתי-ספר בוקר, זו היתה בשבילם עבודה נוספת, הם באו ללמד אחרי יום עבודה מלא וגדוש, וברור שהתוצאות לא היו בה טובות. אותי פחות מטרידה העובדה שסטודנטים מלמדים. אמנם אין להם תעודה של מורה מוסמך, אבל הם אנשים הנתונים בעיקר לענין זה. הייתי רוצה לשמוע יותר פרטים על ענין זה.

דובר כאן על הסידורים בהם נתונים הנערים והנערות בשיעורי הערב. לי נראה שמשרד החינוך צריך היה לעשות פעם מהפכה בשטח זה, אולי על-ידי הוצאת תקנות ומתן הוראה לכל בתי-הספר הנמצאים ברשותו של המשרד, שיש להעמיד לרשות בתי-הספר לנוער עובד כתות גבוהות - ו', ז' ו'ח'. כך גם אותו חומר ליסודי הנמצא על קירות הכתה ימשוך את לב הילד יותר, ישמש איזה אמצעי מדרבן, הוא יראה שילד בגילו יכול להגיע למשהו יותר מאשר הוא הגיע וזה ידרבן אותו. אולי ימשיך אחר-כך ללמוד, יחפש דרכים להקנות לעצמו השכלה. אבל כאשר מכניסים את הנער הזה לכתה א' או ב' - מה הוא רואה מסביבו?

כאן דובר על כתות משולבות. אני מחייבת את הצעד של משרד החינוך בקשר לכתות משולבות, כי זהו אחד האמצעים למשיכת הילד, זה גם אמצעי מסייע לקליטת הלימודים. נער אחרי יום עבודה זקוק גם לבידור, לדבר שירענן אותו, משום שעשת הפנאי לרחיצת הפנים ולהחלפת הבגדים אינה מספיקה למעבר בין העבודה הגופנית שעבד קודם-לכן ובין העבודה השכלית. טוב שהלימוד ילווה בבידור. גם הישיבה ליד השולחן בצוותא מוסיפה להרגשה הטובה של הנער. אני מקווה שמשרד החינוך והתרבות ירחיב את המסגרת הזאת של מתן ארוחה, גם ארוחת-ערב, כי לא רק הארוחה חשובה אלא גם הישיבה בצוותא, היכולת להחליף דעה ליד השולחן. זהו איזה אמצעי-עזר להתהוות חברה, וזה חשוב שהילד ילד לחפש את החברה ולא רק את הלימוד. זה יוציא אותו מאותה חברה שהיה נתון בה ברחוב. אני מאד מחייבת את הארוחה הזאת מסתי בחינות, ואולי הבחינה החינוכית היא יותר חשובה מאשר הבחינה הכלכלית, שגם היא אינה מבוטלת. עיני לא צרה על-כך שנתנועת המושבים זה יותר מאורגן, כי ברור שכל מסגרת מאורגנת מסוגלת יותר להגיע לשלימות-יתר. אני משערת שנתנועת המושבים משקיעה בזה עמל, ועד המקום בוודאי גם הוא משקיע עבודה וזה חשוב. אילו היינו מגיעים גם בעיר לאיזו מסגרת כזו, זה היה בוודאי מסייע לפעולה הזאת.

בסיכום אני אומרת, שיש לציין את ההתקדמות, אבל אין להסתפק בה; יש להכנס למערכה עד שנגיע למסגרת לימודית שתקיף רוב רובם של הנערים והנערות העובדים.

א. רזיאל-נאור; ברצוני לשאול כמה שאלות.

האם יש איזה מספרים על הילדים שנשרו מבתי-הספר היסודיים והאם אפשר להשוותם למספר התלמידים הנמצאים בבתי-ספר לנערים עובדים? היה ויכוח ארוך בוועדת החינוך בין כמה מחברי הוועדה ובין נציגי משרד החינוך על הודות מספר הילדים שנשרו מבתי-הספר. הייתי רוצה לדעת האם יש כבר עכשיו איזה קנה-מידה למדוד את הפער בין מספר הנערים העובדים בבתי-הספר לנערים עובדים ובין אלה שנשרו.

בנוגע לבתי-הספר עצמם הייתי רוצה לדעת פירוט המקומות וכמה בתי-ספר יש במקומות השונים. בזמנו הביאו מספרים והלכו בגדולות, ואחר-כך כאשר השווינו את מספר התלמידים בכל כתה נוצר איזה הבדל משונה. גם עכשיו המספר הממוצע של תלמידים בכתות הוא בין 10 ל-12 מכסימום.

האם יש סקר על ענפי העבודה השונים שהנערים והנערות עובדים בהם? האם משרד העבודה בא בקשרים עם נותני העבודה, כדי להסביר להם - לא ממש סרוב אלא מלכתחילה - וכדי ליצור את היחס המתאים לנערים אלה שעובדים ביום וצריכים ללמוד בערב?

א. רזיאל-צנאור:

מהו מצב בתי-ספר אלה במעברונא? איפה הם קיימים ואיפה לא? מהו מספר הילומדים

ומספר המגורים באופן סדיר?

אני מעונינת לשמוע יותר פרטים על הכתות בגת-הסוהר. פר לויין הזכיר בדגריו שיש כמה כתות בבתי-הסוהר. האם ידוע למשרד על הסיבות שהביאו ילדים אלה לבית-הסוהר, והאם יש משגג המעיד על התקדמות? האם יש אפשרות של השפעה חינוכית על נערים אלה? דרך אגב, ברמה לי שיש איזה חוק האוסר משלוח נערים לבתי-סוהר רגילים. האם משרד החינוך עומד על המשמר בענין זה?

האם קיים איזה מעקב לגבי הנערים העובדים הילומדים בבתי-ספר אלה לאחר שגפונו את בית-הספר: באיזה מידה הם ממשיכים הלימודים, ביצד הם בקלטים לעבודה? האם יש מעקב כזה והאם יש מחשבה על מעקב כזה?

בשאלת הסורים: האם הסורים העוסקים

בהוראה זו מקבלים עבודה זר לעבודה נוספת? האם משרד החינוך מכון את העבודה הזאת, שהסורים יראו בה לא תוספת שעות עבודה אלא ענף חינוכי מיוחד?

לשאלת ספרי הלימוד. האם משרד החינוך

עומד להביא - או הננין כבר - ספרים מיוחדים, ואם לא - כיצד הוא חושב להשיגם?

אשר לבתרות של נערות, שמר לויין הזכיר,

ובשאלת הקורסים לחניכות: האם יש איזה שיתוף-פעולה בין משרד החינוך ובין משרד העבודה בשטח זה, והאם יש שיתוף-פעולה עם משרד הסעד בנוגע לנערים הנשלחים ל"מפתן" או לשאר מקומות דומים?

ש. ספרי:

שמענו על קציני הביקור. נאמר לנו שהם מבקרים בבתי-ספר. חה"כ רזיאל-צנאור שאלה

האם יש פעולה מעקב - רבצוק - מפני שאנחנו יודעים כי יש נשירה גדולה. האם המשרד יודע היכן עובדים נערים אלו?

היכן הן הכתות? האם מבצלים

את הכתות הסודות-מקצועיות?

מהו הקשר עם עליית הנוער? שמענו שיש

כ-15 אלף בני-נוער עולה. בחשבון זה נכללות גם חברות נוער במשקים. מי הם הנערים האלה? האם יש שיתוף-פעולה עם עליית הנוער בקשר למימון, פעולת מעקב, תכניות לימוד וספרי לימוד?

על-ידי שרה ברקאית הוצאו ספרי לימוד

וחוברות ללימוד אזרחות; האם מבצלים ספרי-לימוד אלה? בהם יש חומר טוב מאד, יש הרבה חומר-קריאה וחומר-לימוד.

מהו הקשר של הנוער הלומד והעובד

עם הארגונים הציבוריים בסויינה?

פ. זוארץ:

בכמה מעברות שביקרתי בהן לא ראיתי שנותנים ארוחה לנערים או לנערות

המשתתפים בלימודי ערב. שמענו שיש מקומות בהם נותנים ארוחה. אני חושב שאם מקומות בהם הארוחה מוצדקת ודרושה הרי הם המעברות, להן צריך להיות דין קדימה. יש מעברות בהן יש מטבח מסודר להזנת הילדים ולא היה קושי מיוחד למדור ארוחה גם לנערים עובדים. נערים אלה הם באמת זקוקים לה, וזה היה מהווה כוח-משיכה לשיעורים עצמם.

י.ש. 7702/58:

דובר כבר על כך שהצעורים הולכים ללמוד
ישר מבית-הסלאכה. זוהי באמת גישה קשה,
כי זה מקשה על הילדים לעכל את החומר הנלמד. גם מבחינה פסיכולוגית
קשה לו לצער המעבר הישיר הזה מעבודה ללימודים. אצלי רוצה לשאול: האם
לא היה יותר רצוי לתת לילדים פחות שעות בשבוע? הם יכולים להתרכז
בלימודים יותר מאשר תלמידים אחרים ומסילא לגביהם אין בעיה של מתן
תכנית סלאה ושליטה. להם צריך לתת מה שהם יכולים לקבל, ידיעות
שישתמשו בהן בחיים, שישצרו את גישתם לחיים. אם צביא בחשבון שהם
הולכים לבית-הספר ישר מבית-הסלאכה, הרי ברור שלא ששים כל-כך ללכת
וללמוד. האם לא היה רצוי לקצץ בתכנית הלימודים שלהם?

שמענו על תכנית לימודים, על תכניות
גידור, שירה, ויקודים וכו'. דברים אלה יפים מאוד. הייתי רוצה לשמוע
לא רק על הדרי הלימודי אלא האם תכנית הלימודים היא אותה תכנית שמלמדים
בבית-הספר רגיל או שהיא סתאמת לבעיות מיוחדות, למשל לעבודה שהתלמידים
הם בערים רגילות רגיל יותר רבות ויכולת הריכוז שלהם בלימודים יותר
נדולה? התכנית שלהם צריכה להיות יותר מרוכזת, הוץ מזה הם אינם מעוניינים
בדברים שמעוניינים בהם ילדים אחרים. איצבי יודע אם הם צריכים ללמוד
אומנות הדברים שלוטר ילד בבית-הספר. יתכן שצריך ללמוד פחות קריאה ויותר
המסוריה או פחות מתמטיקה ויותר גיאוגרפיה. יתכן שזה נעשה, אבל אצלי
שואל האם מביאים בחשבון שהתכנית הלימודים בשביל הצעורים העובדים צריכה
להיות לגמרי אחרת, כי המטרה היא אחרת מאשר אצל ילדי בית-הספר היסודי.
יגן שצריך לתכניס בתכנית הלימודים של הצוער העובד מקצועות שבכלל
אין לומדים בבית-הספר היסודי, צריך לתת להם ידיעות שיעצבו את הדמות
של הצוער הזה. יש להטיל על ועדה לעגז תכנית מיוחדת ונפרדת לצוער
העובד.

יש תכנית הזאת.

י.ש. 7703/58:

אצלי רוצה לשמוע עליה ועל מגמותיה.

הדובר באן החוק צגז המעביד. מצד
אחר צאטר, שהמעביד מפתה את הנער לעבוד שעות נוספות ולא ללכת לבית-
הספר, ומצד שני צאטר שאי-אפשר להפעיל את החוק צגז המעביד כיוון שאז
המעביד יפטר את הנער. אצטר צדיכים לדאוג שלא יפטר אותו אבל גם שלא
ינצל אותו, ואם המעביד מנצל אותו - בנגז מעבידים באלה בוודאי צריך
להפעיל את החוק.

החשש הוא שלמעשה ההפעלה תהיה נגז הנער. א.מ.פ.

י.ש. 7704/58:

אם יש מעביד שמנצל אותו, מבקש מסנו
לעבוד שעות נוספות, במקרים כאלה צריך
להפעיל את החוק בכל חומרתו נגז המעביד. מעבידים כאלה באמת צריך
להגיא לדין.

אצלי מצטרף לשאלות שנשאלו לגבי המקומות
בהן יש בתות - רגילות ומשולבות. כמו-כן הייתי רוצה לדעת כיצד פועלת
תכנית זו בין המיעוטים - באיזו מידה רבאילו מקומות?

כיוון שיש עוד כ-5000 בני צוער שלפי
ההערכה טרם נכנסו למסגרת בתי-הספר האלה, האם לא היה כדאי ליצור עוד
תכנית מקוצצת לפיה ילמדו 4 ימים בשבוע במקום 5? כמו כן צריך ללכת
פדוך של שכנוע הצוער שמוטב לו לקבל חינוך, כי הדבר טוב בשבילו.
תכנית זו תהיה באמת בשביל צעורים שאינם יכולים ללמוד בבתי-הספר
הרגילים. יתכן שיש כמה אלפי צעורים שאינם יכולים ללמוד במסגרת
התכנית הרגילה, מוטב לקבוע בשבילם אפילו תכנית של 3 ימים מאשר
שיצטרפו לתכנית רגילה של 5 ימים אבל יבקרן רק 3 ימים. שמעתי מטר
לויין שהעדרות צעורים מהכחה צובעת לא רק מחוסר רצון אלא לפעמים יש
גורמים אובייקטיביים. קציני החינוך צדיכים לקבוע את המקרים הספציפיים
ויש להקים כמה בתי-ספר לצמיחון, כדי לבדוק האם תכנית מקוצצת עשויה
למשוך עוד כמה אלפי צעורים.

היו"ר ש. פרסיץ:

נתפרסם לא מזמן סקר של פרופ' בנטוויץ על החינוך העל-יסודי. הוא קובע בסקר שיש כ-40 אלף נערים ללא כל חינוך והוא קובע שהחדשים ביחוד מקופחים. צלצלתי אליו ושאלתי אותו לאיזה תקופה הוא סתכוון. הוא אמר שהמספר הזה מבוסס על הסטטיסטיקה לשנת 1956. שאלתי אותו מדוע הוא מפרסם מספרים כאלה בלי להעיר שהמספרים מתייחסים לשנת 1956; הוא אמר לי שהסטטיסטיקה לא נסתיימה, אבל הוא מניח שהמצב לא השתנה לטובה. מכל מקום שמעתי בעת הדיון שסטטיסטיקה זו לא קיימת. האם אי-אפשר להגיע לסטטיסטיקה מוטמכת? כי הדבר הזה מטריד מאד.

כאשר אנחנו מדברים על השארות או על נשירה מבתי-הספר; אף פעם איננו מקבלים מספר בדוק. כל אחד מדבר על מסצא מסויים ואיננו יודעים מהו בעצם המספר. אני חפצה לדעת מה נעשה בענין זה.

כולנו מדברים על הסרגדיה הגדולה של הילד היוצא בנזק לעבודה והחוזר בלילה לביתו אחרי שמשפחתו כבר ישנה. לי נדמה שבנתיים מסויימים זה אושר ולא טרגדיה, אם נדע להפוך את שעות הלימודים שלו לאושר. אל נשכח כי ברוב המקרים אנחנו מדברים על ביקור סדיר בבית-הספר, ואם נוכל לסדר שהילד בבואו יוכל להתרחץ, לנוח ואחר-כך להתחיל ללמוד נשפר בהרבה את הרגשתו הכללית. ראינו את התבאים הסוציאליים בבתיים כאלה. האם הילד מסוגל לקרוא בבית כזה? האם יש יחס לקריאתו? אני שואלת: האם אין לחשוב על מתכונת אחרת, על סדר אחר, על מבנה אחר של בתי-ספר אלה?

אני חוזרת להצעתי הקודמת לקבוע על-ידי חוק שהילדים האלה ישוחררו שעתיים לפני גמר העבודה, כלומר יעבדו 6 שעות ולא 8 שעות. תמורת זאת אפשר לתת למעביד קומפנסציות אחרות, על-ידי הנחות במס הכנסה או בצורה אחרת.

סגן שר החינוך והתרבות ע. אסף:

אשתדל לא לחזור בדברי על דברים שנאמרו. ראשית - בשאלת המעבידים. מי הם המעבידים של הנערים האלה? אנחנו מטפלים בחלק הנכשל של השכבה הנכשלת. במידה ומשרד העבודה עוסק בחניכים, כלומר בנערים העובדים בעבודה קבועה במקצוע מוכרז, אנחנו משתפים פעולה עם משרד העבודה לגבי השלמת ההשכלה היסודית של אותם נערים שלא סיימו בית-ספר יסודי. אולם רוב הצעירים האלה סיימו בתי-ספר יסודיים.

הנערים שאנחנו מטפלים בהם לבדנן, ולא בשיתוף עם משרד העבודה, הם נערים שאינם עובדים בדרך-כלל בעבודה קבועה ובמקצוע סדיר. מספר גדול של מעבידים הן עקרות בית. רוב הנערות שלומדות, חלקן המכריע עובד במשק בית. גם בין הנערים יש חלק ניכר, במיוחד בעיירות הפיתוח, שתעסוקתם היא או עבודה יזומה או עבודה זמנית או עונתית, וחלק ניכר מזמנם מקדישים בחיפוש עבודה. יש הרבה נערים שעובדים בנמשות של מפעלים, שהם מפעלים קטנים שמעסיקים שניים-שלושה נערים או משמשים שוליה אצל בעל-מלאכה. אינני מאמין שאפשר לשנות דבר-מה באופן יסודי על-ידי פעולה תחיקתית, אשר מצדה תחייב פיקוח ומנגנון של פיקוח.

יש תופעה נוספת הגורמת להשבתה רבה בפעולה זו והיא - הרבגוניות של הנוער, של משאלותיו, של הכשרתו, של מוצאו, של כושרו. כולנו הנחנו את ההנחה של החשיבות המכרעת שיש בפעולה חברתית; יש חלק מסויים של נערים שאומרים שזה בזבוז זמן. את המעט הזמן שיש להם הם רוצים לנצל ללימודים. זו איננה הדעה הכללית, כי הגענו לביקור יותר סדיר גם הודות לגורם זה ואינני אומר שצריך לוותר על פעולה זו. אולם במידת האפשר צריך לנהוג לפי רצון הנערים. סוף-סוף הם אינם ילדים, הם נערים בני 15-17, ובכחות חקלאיות יש שגילים מגיע עד 28 - אבות ואמהות של ילדים. אולי אנחנו עובדים על החוק, אבל לדעתנו יש לעודד פעולה זו. במידה שאנשים אלה מוצאים ענין בזה אנחנו שמחים על-כך ואיננו מכבידים עליהם. ברור שעל תלמידים כאלה אי-אפשר לכפות דברים ואיננו מעניינים אותם.

אשר לכתות החקלאיות, הביטוח
 המיועד לנאט פועל מלא. הסיבה העיקרית היא שנוער זה מוצא בלימוד מקצוע
 יעילות לשאלות האקטואליות שלו. בכמות שאינן הקלאיות אין ביקור כזה.
 אמר לומר שבכתות המסוללות הביטוח הוא יותר מדי מאשר בכתות הדגילות.
 אם כי בירושלים הביטוח בכתות הדגילות הוא בין 70% ל-80%. אם נער
 פעם אינו בא לכתה איננו יכול להתייחס אליו כאל ילד שמחסיר בלי סיבה
 מספקת. בית-הספר לנערים עובדים אינו יכול לנקוט סנקציות. האמצעי
 היחיד הוא להגיש דבר מושך את הנוער. לא סנקציות ולא צעדי מסמעת
 יפתרו בעיה זו. עם זאת צריך להרחיב את האמצעים האדמיניסטרטיביים
 והאמנותיים. אפילו הרשויות המקומיות הסודרות אינן מסתרות לדאוג
 לביטוח סדיר.

אנחנו ממנים קציני ביקור בעיקר
 בביטוח פיתוח, ואיננו יודע מדוע עיריית תל-אביב לא תחזיק קצין ביקור.
 היא מחזיקה.

כך לויני:
 כגון שר הביטוח ע. אסתר:
 צריך לעשות את הכל כדי
 להליטורים יהיו מעניינים ויחד עם זה
 צריך להיות משהו שיתחקה ויזרז את הנערים לבקר.

כאשר אנחנו מגיעים לשאלה כיצד לעשות
 את הליטורים יותר מעניינים ומושכים, אנחנו נתקלים בעובדה שהרוב המכריע
 של המורים הם מורי בתי-ספר יסודיים וזוהי עבודה נוספת שלהם. איננו
 וואה סיכוי רציני שנוכל לשנות בקרוב באופן יסודי מצב זה. גם בארצות
 אחרות הטיפול הזה נעשה על-ידי מורי בתי-ספר כעבודה נוספת. קשה
 להניח שהיום נמצא מורים, שיראו בעבודה זו כל פרנסתם ויעודם, ואין
 ספק שזה משפיע על הליטורים.

השנה התחלנו בנסיון שאנחנו מקווים
 כי יתן פרי - פתחנו במדרשה בבאר שבע מחלקה למורי-עם. שם מכשירים
 מורים לנערים עובדים ולהנחלת הלשון. אנחנו חושבים שמסיימי המדרשה
 יעבדו בפעולה תרבותית בהנחלת הלשון והשכלה למבוגרים וגם לנערים
 עובדים וזו תהיה עבודתם העיקרית. בשנה הבאה יצא המחזור הראשון ואז
 נראה באיזו מידה הפעולה הזו תצליח, כלומר - הכשרת מורים שלא יעבדו
 בתי-ספר יסודיים.

היו"ר ש. פרסיץ:
 המורים האלה שמלמדים בתי-ספר
 יסודיים ובאים בערב ללמד בבית-
 ספר לנערים עובדים, האם יש להם עבודת ביניים בתור שיעורים פרטיים?

כגון שר הביטוח והתרת ע. אסתר:
 זה ענינו הפרטי של המורה. דווקא
 בירושלים חלק ניכר של המורים
 המלמדים בתי-ספר לנערים עובדים אינם עובדים בבוקר - סטודנטים או
 אמנות.

היו"ר ש. פרסיץ:
 האם בירושלים הביטוח הוא יותר סדיר?
 כן.

כגון שר הביטוח והתרת ע. אסתר:
 ברצוני להעלות לפניכם מחשבות שעוד
 לא סופרו, אבל נדמה לי שבצורך לחפש דרכים בכיוון זה. מר לויני דיבר
 לפניכם על הקשיים שיש בקשר להתארגנות, כלומר לאסוף את הנערים כל שנה
 מחדש. מצד שני לא זכינו עדיין לשיתוף פעולה מצד משרד העבודה בביקור
 ופיקוח בקצועית בכתות המסוללות. אנחנו מנהלים סוגים על שיתוף פעולה
 ישנה זה. אחת הסיבות להסתייגותו של משרד העבודה היא שלפי הערכתו
 מסוגלת הזמן שאנחנו יכולים להקדיש ללימוד מקצוע היא כל-כך מצומצמת
 שזה לא יתן לנערים שום דבר ממשי. אולי יעלה בידינו לפתור שתי בעיות
 מלה על-ידי כך שנצמצם מאד את תקופת החופש, שבתי-הספר היסודיים
 היא מצטרפת לשלושה חדשים. אם נצמצם את החופש על ששה שבועות נוכל
 להקדיש 6 שבועות רק למקצוע. את הליטורים הכלליים נקיים באותה מסגרת

כפי שעשינו עד עכשיו. כך לא נפזר את כל המכונה הזאת, וכמו כן נוכל להגיע להישגים יותר ניכרים בשטח ההתקדמות המקצועית.

האם אנחנו עורכים מעקב אחרי גומרי בתי-הספר? יש מקומות בהם עושים זאת. אולם אחרי גמר בית-הספר הנער יוצא לצבא ועל-ידי כך נתקים הקשרים בינו ובין משרד החינוך. במקומות הקטנים בנודאי שעוד לא נעשה שום דבר בשטח זה. בירושלים יש כמה בתי-ספר שמקיימים קשר קבוע, יש אפילו מסגרת של בוגרי בתי-ספר לנערים עובדים הנמצאים בקשר עם בית-הספר ומנהלים פעולות. במקומות אחרים זה לא קיים. אני רואה את העניין כדבר קשה. אינני חושב שמשרד החינוך יכול לעשות משהו באופן מרוכז. במידה שנוכל להקים יותר מרכזים מקומיים פעילים, אולי על-ידי היכרות עם הנערים ויכולה לספק קשרים נאלה.

נדמה לי שהקו המנחה העיקרי צריך להיות הקמת המסגרת בכל מקום ומקום עד כמה שזה אפשרי לפי התנאים והאפשרויות. יש נערים שיש להם השכלה יסודית, אפילו יותר מיסודית, מבין העלייה החדשה, אבל אין להם השכלה יהודית. הנערים מבין עולי מצריים וסוויסים אינם מתייחסים למקצוע ולבידור אלא מעוניינים יותר בהשכלה. הקושי הוא בזה שכאשר מתרכזים נערים בעלי נשיות שונות במקום קטן אין אפשרות לעשות התאמה. במידה שיש יחידות יותר גדולות, אנחנו חייבים לעקוב אחרי רצונם ולהתאים, במידת האפשר, את תכנית הלימודים למה שהם רוצים.

אני עובר לקציני הביקור.

האם זוהי משרה שלמה?

ד. גנר:

כן, והמשכורת משתלמת על-ידינו ועל ידי הרשות המקומית.

סגן שר החינוך והתרבות ע. אסף:

מהי השכלתם?

ש. כפרי:

מר לוין יתן פרטים.

ד"ר אבידור:

אני רוצה לעקור שבוש אחד בענין המספרים. לפני חמש שנים דיברו על 40 אלף נערים ונערות, מסתובבים וחוזרים על זה שוב. ואם לפני 4 שנים מספר זה היה מוגזם, הרי בשנת תשי"ח זה להדום. אני חולק אפילו על מספר של 5000. מר בנטוויץ מזכיר מספר לא של שנת 1956 אלא של תשט"ו. אני רוצה לתת לכם מספרים לשנת תשי"ח.

כיום יש בתי-ספר תיכוניים אקדמיים של בוקר וערב ובכתות המסך כ-27 אלף תלמידים בגיל בין 14 ל-18 (כלומר 14 - 17 ועד בכלל); בכתות מקצועיות וחקלאיות יש כ-13 אלף תלמידים. בתי-הספר החקלאיים טוענים שיש להם 12 אלף תלמידים, אבל הם כוללים כתות יסוד וכתות המסך שאני כללתי אותם בכתות הבוקר; בתי-ספר יסודיים יש כ-9 אלפים נערים בני 14, 15 ו-16; במסגרות לומדים כיום כ-3,500 תלמידים עד גיל 18; במסגרת משרד העבודה בקורסים לחניכות - תלמידים שכבר סיימו בית-ספר יסודי - יש כ-4 אלפים; משרד הדתות טוען שבישיבות לומדים כ-5 אלפים תלמידים. אני מקטין ונוקט מספר של 4 אלפים, כסובן בני 14 ומעלה; במסגרת עליית הצוער יש עוד כ-3 אלפים (אמנם יש שם למעלה מ-14 אלף, אבל רובם כלולים במסגרת בתי-הספר לנערים עובדים או בתי-ספר חקלאיים וקצת בתי-ספר יסודיים); נוער עובד ולומד - כ-12 אלף; שונים (בתי-ספר לפקידות, בקורסים לבחינות בגרות חיצוניות וכו') - כ-2,500.

מה עם בתי-הספר לאחיות?

היו"ר ש. פרסיץ:

כללתי אותם בין השונים או שהן למעלה מגיל 18.

ד"ר אבידור:

ד"ר אבידור:

אם נצרך את כל המספרים האלה נקבל סך כל של 78 אלף. בסוף דצמבר 1957 היו בישוב העברי 96 אלף בני נוער מ-14 ועד 17 ועד בכלל (אני מתכוון לארבעה גילים, וזאת צריך להביא בחשבון כשמדברים על נוער זה; איבני מתכוון לחמשה גילים אלא לארבעה). אם נוריד מהמספר הכללי של 96 אלף בני נוער את ה-78 אלף בשארית 18 אלף. במשך שלוש השנים האחרונות יש בין 15 ל-16 אלף ילדים שסיימו בית-ספר יסודי או שהם כבר למדו שנה בבית-ספר תיכון, כלומר מתוך 18 אלף יש כ-15 אלף שסיימו חוק לימוד יסודי ואשר עובדים. הם אינם חייבים בשום חוק של לימוד, הם אינם שוטטים.

ג'ורג' ש. פרסיץ:

על יסוד מה אתה אומר זאת?

ד"ר אבידור:

20 אלף ילדים סיימו בית-ספר יסודי, מתוך לערבים. מתוך 20 האלף לומדים ביום 16 אלף ויש עוד מעטים שהם בחניכות. כלומר יש אולי כ-3000 שלא לומדים ושהם עובדים. 3000 אלה גמרו בית-ספר יסודי. ז.א. מתוך 18 האלף האלה יש לפחות 15 אלף שאינם חייבים ללמוד. יכול להיות שיש אלפיים או 3 אלפים שהם נורדים במקום למקום או שהם מאותן העובדות במשך בית.

אני רוצה לציין, שמה שמדאיג הוא, שבאותן 78 אלף שנמצאים היום במסגרת לימודית יש רק כ-40 אלף אשר נמצאים במסגרת על-יסודית. זוהי בעיה שיש צורך לחשוב עליה ויש עוד כמה בעיות שאגע בהן אחר-כך.

מר לוי:

בראשית דברי ברצוני להשיב לכה"כ צברי. בדברי אתמול לא אמרתי שהבעיה ברשת שלנו היא רק ארגונית, אמרתי שקודם-כל היא ארגונית. השאלה המנסרת בעולמנו היא: מה עוד לעשות כדי להביא אותם אלפים שעדיין לא הגיעו אליהם, כי באין תלמידים אין בעיית מורים ואין בעיית ספרים. קשור-כך הדגשתי כל-כך אתמול את המומנט הארגוני, הצבעתי על החידושים של השנה והבעתי את אמונתי שהחידושים הללו יש בהם להביא אותנו למצב כזה שלא יהיה צורך בבתי-ספר לנערים עובדים. בתי-הספר לנערים עובדים אינם מודה, אנו צריכים להגיע למצב שלא יהיה צורך בבתי-ספר כאלה.

בוודאי שיש שאלות רבות ברשת שלנו ושאלת המורים היא, לדעתי, סוגיה חמורה. אני מוכן להביע את השקפתי בעניין זה. היא חמורה לא כפי שכה"כ צברי ראתה אותה, מפני הסטודנטים. אדרבה, הלוואי ויכולנו להביט על המורים האלה כעל חסיבה מיוחדת, כי אז אפשר היה לכוון אותם בהשתלטות מיוחדת באותם הדברים שהם מיוחדים לבתי-ספר לנערים עובדים. אפשר היה לדרוש שיכינו את השיעורים, כי אז היינו יודעים את הכתובת אליה אפשר לפנות. אולם הצרה היא שמרבית המורים הם מורים שעובדים לפני הצהריים במשרה שלימה, כלומר מורה שמחנך כיתה או שתיים, מלמד 5 או 4 מקצועות, עוסק בהגהת ספרות, עורך את עתון הקיר, פשתתף בישיבות מורים, הורים, בחגיגות, מסיבות, והעבודה בערב היא בשבילך רק תוספת עבודה. המורים האלה אינם רואים בהוראה בערב מקצוע או דבר שפרנסתם תלויה בו, אינם רואים יעוד בעבודה זו, וראים זאת כתוספת שכר ותו לא. לרוב העבודה הזאת היא בסיום יום אבודה, לפני השנת. ובכך, קשה לדרוש ממורים אלה מה שאפשר לדרוש ממורים ועובדים שאינם באים לעבודה אחרי יום עבודה מלא. זוהי בעיית המורים, בערים הגדולות או במקומות שההצד עולה על הביקוש יש עוד אפשרויות לבחור, אבל מה לעשות במקומות מרוחקים, בהם אין דרך אחרת אלא לבקש ממורה שיסכים לקבל עוד כמה שעות נוספות? יש מקרים שאין ברירה אלא להעסיק מורה 44 או 50 שעות בשבוע.

ג'ורג' ש. פרסיץ:

האם אין שותפות עם החינוך המסלים, הסדריך במועדון?

מר לוי:

החינוך המסלים אינו מעסיק מורים מקצועיים. המורים הטובים עוזבים את העבודה בערבים. אם עד כה היו לנו מורים טובים בבתי-הספר לנערים עובדים, הרי בשנים האחרונות יש נטייה לעזוב את העבודה בערבים, מפני שזה לא משתלם להם. אם מורה עובד 8 שעות נוספות הוא מקבל 48 ל"י בטר.

אם הוא יעבוד 8 שעות בשיעורים פרטיים
 הוא בוודאי יקבל 150 ל"י בשבוע. אם-
 המעביד ירצה כמה 30% על עבודה נוספת ולא אחת פגו אלי מורים ותיקים,
 שמקרה עליהם כי הם מכינים את שיעוריהם, שגם מצמצים לעזוב את העבודה
 מפני שהיא לא משתלמת.

אין ספק כי מדרות אה"ל באו בשנה
 לעזרת בית-הספר היסודי בישובים המרוחקים, אבל לבית-הספר לעצמם עובדי
 מדרות אה"ל לא עזרו. להיפך, במקומות מסויימים סרבלו את העבודה.
 מדרות אה"ל יש להן מכסת עבודה של 36 שעות עבודה בשבוע, ובמידה שיש
 בשיעור מורה שעדיין לא נתנה את כל המכסה בית-הספר לבערים עובדים אינו
 יכול לקבל מורה אחרת אלא חייב לבצל את השעות הפנויות של מורה אה"ל.
 או יש מורה אה"ל שהיא פנויה 6 שעות המצטלל במקום חייב להעסיק אותה.
 יש מקומות שמורה היא נעדרת צעירה, בת 18, והיא מהססת להכנס לכתה בה
 יושבים בערים בני 16 ו-17. היא חוששת שיפגעו בה. יש מקרים שבאותו
 ישוב, כאשר אין אפשרות לבצל את כל המכסה, מורה היילת עובדת 24 שעות ואילו
 הנוחה, המצטיינת המקצועית החיונית, למשל תפירה או ביסול, מחייבים
 ללמד עד 36 שעות, לעומת המורה שעובדת רק 24 שעות. אז היא באה בטענות
 על-האפליה הזאת. מה קורה? היא מפסיקה את העבודה. משרד החינוך אומר
 שאפשר לתבוע אותה לדין, אבל אפשר לשער איך מורה העבוד אחרי משפט.
 כך שהמורה החיילת כמה שעזרו לבית-הספר הדגיל לא עזרו לבית-הספר
 לבערים עובדים.

לא התאבלתי משאלת המורים כאשר לא
 הצעתי בה, היא לא שאלה שאינני רואה לה פתרון במציאות מדינמית שלנו.
 יתכן שהמדרשה למורים-עם תבוא לעזרתנו, ואולי במשך השנים מספר הבערים
 יתפלט ואז לא תהיה בעיה של חוסר מורים.

שאלת ספרי-הלימוד היא בוודאי שאלה
 במדרה. צאו וראו איזה מהומה שוררת בשוק הספרים. בדסה לי שיש 14
 מקראות שונות, ספרים שעומדים לרשות המורה. בדסה לי שמשרד החינוך
 אישר רק ששה, אבל בשוק יש 14 מקראות ו-13 ספרים בחשבון. המורה, המצטלה
 או אחד המורים בבית-הספר צריכים להחליט לפי איזה ספר ללמד. המורה
 בבית-הספר לבערים עובדים חייב לבחור את הספר ומתוכו לבחור את הטוב
 לבערים אלה. בדרך שספרים אלה אינם הולמים את הבערים, לא מבחינת סגנון
 ולא מבחינת תוכן.

בענין זה אני שמח לציין שהגב'
 איטה פקטורית יושבת על המדוכה הזאת ועוסקת בחיבור מקראה מיוחדת לבתי-
 ספר לבערים עובדים. היא מקווה להציע את המקראה לדפוס תוך 5-6 חודשים.
 הגב' איטה פקטורית היא מורה ותיקה, יש לה ניסיון, היא נגשה לענין גישה
 מאד רצינית ויש להגיה שהמקראה שלה תפתור את השאלה במידה מסויימת.

אולם יש שאלה של ספרי חשבון. מה
 המורה יכול לבחור? האם אפשר להשאיר לכל מורה להחליט מה טוב ומה לא
 טוב בכל ספר?

האם באמת מקראה היא הספר שבחון?
 לבתי-הספר לבערים עובדים? זהו

היו"ר ש. פאטיץ:

בדרך-כלל ספר יקר מאד.

מר לוינ:
 לך"ר אבידור יש הצעה בענין זה.
 ביחס להטבת תנאי הכתה. בוודאי היה
 טוב אילו העמידו לרשות בית-הספר לבערים עובדים את בתי-הספר התיכוניים.
 זוהי האווירה הדרושה לבערים, אנוירה השוררת בכתה של בערים סבוגרים מדברת
 יותר ללב הבערים שלנו. אולם עלינו להיות מציאותיים, מפני שלא מתקבל על
 הדעת שבתי-הספר התיכוניים יעמדו בגזרה זו, ומה עוד שלא בכל מקום יש בית
 ספר. בכל זאת בענין זה יש הרבה לעשות להטבת ויש בכוחנו לעשות. או חסמל
 זה דבר חינוי, אבל מה עושים במקום שאין בו חסמל? בוודאי שכל אותם
 המנשרים הדידקטיים, החזותיים, הסרטוניים וכד', שהם חשובים ביותר לבער
 מעובד, לא יתכן שהם יהיו כלואים בארונות. בבתי-ספר מוחזקים, כאשר האספקה
 היא של משרד החינוך, אין שאלה, ומה שסיך לתלמידים בבוקר שייך גם לתלמידים
 של ערב. אולם השאלה היא אחרת בבתי-הספר של הרשויות המקומיות, שם
 המנהל אינו מעביר את המפתח.

נשאלה השאלה מה עוד אפשר לעשות ביחס למעבידים. נדמה לי שהתשובה כבר ניתנה, אולם אני רוצה להוסיף דבר-מה. כפי שידוע לכם החוק חל גם על המעביד, גם על הנער וגם על ההורים. לחייב את המעביד, כלומר לנקוט אמצעים משפטיים, אין זה פשוט כי יש חשש שהוא יפטר את הנער. נכון ליש מעבידים המנצלים את הנער. לגבי מעביד פלוגי עוד אפשר לנקוט אמצעים משפטיים, אבל אי-אפשר לקבל זאת בכלל מפני שזה יתגסם בנער, אשר להוריו, יש תווים שבכלל אינם מבינים מה רוצים מהם. ואשר לנערים - בוודאי שלא דרך הכפיה היא הדרך אלא השכנוע. כאן דרושה דעת קהל, יש ליצור אותה במסלפות, בהרצאות, ברדיו ובעתונות. בכל מקום ומקום יש להחדיר את ההכרה שנית-הספר לנערים עובדים הוא ענין לאומי ממדרגה ראשונה.

אני מבין שיש הסתייגות ביחס למספרים שנתתי אתמול. אני דיברתי על 12,300 תלמידים ויש לי יסוד להאמין שלפחות 12,000 הגיעו השנה לבתי-הספר, ומכיוון שהגיעו מקווה אני שנתמיד לפחות במידה כזו עד לסיום שנת הלימודים, אם כי יש מקרים שתמצאו בכתה רק 15% מהתלמידים.

ביום א' לערב הייתי בחווה החקלאית בעפולה. היו גשמים זועפים. הנערים עמדו להתחיל את הלימודים בשעה 5.30. השעה היתה כבר 6 ואף נער לא הגיע, לפתע הסלפון מצלצל ואחד הנערים מודיע שהם מחכים בכביש חצי שנה ומשום מה המכונית לא הגיעה. נער אחד רץ והודיע בטלפון שהם מחכים חצי שעה בגשם ושאל מה עליהם לעשות. כמובן נשלחה מיד מכונית וכאשר הנערים הגיעו בשעה 6.30 גלשו מהמכונית 50 נערים. לא ידעתי על מה להשתוסס - על אותם מאות שלא מגיעים או על 50 אלה שהגיעו אחרי שעמדו חצי שעה בגשם.

אפשר לכם על עוד מקרה שהיינו עדים לו באחד הערבים באשל הנשיא. הביקורים שם לא היו כפי שהיו רשומים ביומן. הנערים ספרו שסוף סוף הסרט הנווד הגיע לבאר-שבע, וכמובן כולם הלכו לראות אותו. גם כאן לא ידעתי על מה לאשתוסס: על הנערים שלא באו או על אותו נער שספר שב-5.30 בבוקר יצא עם העדר ועכשיו ישב סרוכז בכתה, דיה חתונה אחת בכפר לבטל ערב של לימוד.

נשאלה השאלה מה עשינו בעיירות ונערים לעומת הפעולה היפה שעשינו במושבים. כל המפעל של הכתות המסולבות נועד לעיירות. הנה יש כתות מסולבות בדימונה. יש כתות מסולבות סתפירה, בישול, כלכלת-בית, מסק בית, אריגה, צורפות, חשמל, פקידות וכו'. הכתות הללו מפורזות על פני מקומות רבים: באר-שבע, קריית-גת, עתה, קריית-מלאכי, לוד, רמלה, פתח-תקווה, ראש-העין, בית-ליד, גוש-תל-מונד, עפולה, סבריה, עכו, צפת, בית-שאן, חצור, קריית-שמונה ועוד רבים. ואולי מענין לשמוע על סכלול הבעיות שנתקלנו בהן כאשר עמדנו לפתוח את הכתות המסולבות.

היה ברור שמשרד החינוך לא חשב להקים מבנים מיוחדים. חשבנו לנצל את המבנים של החינוך הקדם-מקצועי שהיו פנויים. כמו-כן באנו בדברים עם אורט ו"אורט" העמיד לרשותנו את המבנים שלו באשקלון. מפתנים וארגון אפאות עובדות גם כן עזרו לנו. במקום מסויים, סחבנו נגריה פרטיה. בעל הנגריה אמנם אינו מורה מאושר על-ידי הפיקוח על המלאכה, אבל ראינו שהוא אדם שמאלף את הנערים וראינו תוצאות. אפשר שאיננו פדגוג אבל הוא מאלף - סמני תראו וכן תעשו.

השקענו עבודה רבה בכתות המסולבות שנועדו בעיקר לעיירות. לא היה קל לשכנע את הציבור כי החידוש הזה הוא חשוב, כי זה היה טעון מבצע חדש של סגירת השעות. כמו כן לא בכל מקום אפשר לארגן כתה שהיא כולה מבקשת נגרות. צריך היה לדאוג שהמקצועות לא יפריעו אחד לשני. המנהל לא היה רגיל לתכנית מסולבת ועכשיו עליו חלה האחריות לקחת את הנערים, להביא אותם למבנה של בכתה הקדם-מקצועית, זה דורש תוספת עבודה ואחריות.

גם הארוחות שאנחנו נותנים נועדו לכתות המסולבות. אנחנו נותנים זכות קדימה לכתות המסולבות מפני שהן עסוקות חמשה ערבים בשבוע עד 9.15 בערב.

על ההתנגשות בין הכתות הסולבות
 שלנו לבין חוק החניכות כבר השיב סגן שר החינוך; אין התנגשות, זו השלמה
 ותיאום. הנערים באו ואמרו: הנה יש נערים שהם עובדים ביום במקצועות
 מוכרזים ומשרד העבודה עוד דואג להם. אותו נער שעוסק במקצוע לא מוכרז
 טוען: להם נותנים הכל ולנו לא כלום. אמרנו: אלה שלא היו שוליות לא
 היה להם מספל, נקח אותם וניתן להם ראשית הכשרה מקצועית. אבל מה שנוגע
 לשוליות שמקבלים הכשרה מטעם משרד העבודה יש תיאום, אנחנו מפנים את
 הכתות כדי שמשרד החינוך יוכל לקחת את הנערים האלה לשני ערבים של
 השתלפות, כפי שהחוק מחייב.

היו ר' ש. פרטיץ; אנחנו נאלצים להפסיק את הישיבה.
 בשבוע הבא ביום ד' נשמע המסך התשובות
 של סר לויין וכן את דברי ד"ר אבידור בענין זה.

הישיבה ננעלה בשעה 11.00.